

ความรู้ความสามารถของครูบรรณารักษ์สำหรับการจัดบริการห้องสมุดโรงเรียน แบบสมาร์ท

The Competency of Teacher Librarians for Providing School Library Services Smart

กัญยรัตน์ เควียน^{1*} สุวรรณีย์ ห้วยหงษ์ทอง¹ จตุรงค์ จิตติยพล²

สุทธินันท์ ชื่นชม³ อินทิรา พรหมพันธุ์⁴

Kanyarat Kwecien^{1*} Suwannee Hoaihongthong¹ Jaturong Chitiyaphol²

Intira Phrompan³ Sutthinan Chuenchom⁴

¹ สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประเทศไทย; Department of Information Science, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, Thailand.

² คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย; Information Technology, Northeastern University, Thailand.

³ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ประเทศไทย; Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University Chiang Mai, Thailand.

⁴ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย; Faculty of Education, Chulalongkorn University, Thailand.

* Corresponding author email: kandad@kku.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความรู้ความสามารถของครูบรรณารักษ์สำหรับการจัดบริการห้องสมุดโรงเรียนแบบสมาร์ท

วิธีการศึกษา: ใช้วิธีการวิจัยแบบผสานวิธี ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างแบบโควต้าเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับครูบรรณารักษ์ที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ ไทย จำนวน 323 คน ร่วมกับสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นครูบรรณารักษ์ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา เขต 1 จังหวัดขอนแก่น จำนวน 16 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในขณะที่วิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ข้อค้นพบ: ครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ที่ดูแลรับผิดชอบห้องสมุดไม่ได้สำเร็จการศึกษาในสาขาทางด้านบรรณารักษศาสตร์ หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง โดยมีครูบรรณารักษ์ที่สำเร็จการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์เพียงร้อยละ 19.81 เท่านั้น สำหรับเหตุผลที่ได้มาปฏิบัติหน้าที่ในห้องสมุดโรงเรียนเนื่องจากการได้รับ

มอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียน การอาสาทำงานห้องสมุด และการหมุนเวียนมาดูแลห้องสมุด เมื่อวิเคราะห์ ความรู้ความสามารถของครูบรรณารักษ์ในการจัดบริการห้องสมุดในปกติใหม่ พบว่าครูบรรณารักษ์เห็นว่า ตนเองมีด้านความสามารถในการจัดบริการห้องสมุดมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 2.24$) โดยความรู้ความสามารถในการประสานความร่วมมือกับชุมชนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 1.99$) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ที่พบว่า ครูบรรณารักษ์มีความเห็นว่าความสามารถด้านการจัดบริการห้องสมุดโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริการส่งเสริมการอ่าน แต่พบว่ายังขาดสมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับการบริหารและการบริการห้องสมุด

การประยุกต์ใช้จากการศึกษาครั้งนี้: สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนด้านบรรณารักษศาสตร์และโรงเรียนระดับ ประถมศึกษาสามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาห้องสมุด และส่งเสริม พัฒนา สมรรถนะของครูบรรณารักษ์ เพื่อใช้สำหรับการบริหารจัดการ และบริการห้องสมุดโรงเรียนให้กับผู้ใช้ เพื่อให้ สอดคล้องกับการให้บริการของห้องสมุดแบบสมาร์ตต่อไป

บทคัดย่อ : ครูบรรณารักษ์ ห้องสมุดโรงเรียน ความรู้ความสามารถ ภาวะปกติใหม่

Abstract

Purpose: To analyze the knowledge and ability of teacher librarians for providing school library services smart.

Methodology: Survey research method was employed. The researcher used a questionnaire to collect data from a quota sampling of teacher librarians working in school libraries under Educational Service Area Offices throughout Thailand. 323 school librarians participated. In which, the researcher conducted in-depth interviews with 16 school librarians of primary schools under the Office of Primary Education Region 1, Khon Kaen Province. Quantitative data were analyzed by using statistics. Percentage, Mean, and Standard Deviation while qualitatively using content analysis.

Findings: Most teacher librarians do not have a degree in librarian science or related fields. Only 19.81 percent of teacher librarians have graduated in librarian science. Most of them were assigned from school administrators to be responsible for school libraries, volunteered to work at school libraries, and rotate to take care of school libraries. In terms of the competence of teacher librarians, teacher librarians had the highest library services capacity ($\bar{X} = 2.24$), while their capacity to collaborate with communities had the lowest average ($\bar{X} = 1.99$). In which was consistent with the results of the study from the interview, teacher librarians have the capacity to provide school library services, especially reading promotion

services; however, they still lacked of competence in using information technology for library administration and services.

Applications of this study: Library schools and elementary schools can apply the research results to develop library plan as well as school librarians' competency in order to use for school library services and management and be consistent with library's services in the next normal.

Keywords: Teacher librarian, School library, knowledge and ability, New normal

1. บทนำ

ภาวะการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ในประเทศไทย เริ่มตั้งแต่ต้นปี 2020 เป็นต้นมา และทวีความรุนแรงขึ้นในปี 2021 ส่งผลกระทบต่อการทำงาน และการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม หน่วยงานต่างๆ ในประเทศไทยต่างต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะปกติใหม่ เช่นเดียวกับ การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาทุกระดับปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพความพร้อมทั้งของผู้เรียน ผู้สอน หรือโครงสร้างพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ เพื่อลดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน หรือผู้เรียนกับผู้สอนให้น้อยลง เพื่อตัดทอนการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 เห็นได้จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ระบุว่าในต้นปี 2021 มีโรงเรียนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และต้องปิดการเรียนการสอนจำนวน 2,958 โรงเรียน จากจำนวนโรงเรียนทั่วประเทศ 8,538 โรงเรียน หรือประมาณ 1 ใน 3 ของโรงเรียนทั้งหมด (“Schools under OBEC have closed more than 2,958 schools”, 2021) โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการลดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสดังกล่าวสู่ผู้เรียน และบุคลากรทางการศึกษา จึงได้กำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 โดยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนมีทั้งแบบปกติ และแบบผสมผสาน โดยครู อาจารย์และโรงเรียนต้องจัดการเรียนการสอนที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองเพิ่มขึ้นผ่านสื่อการเรียนการสอนทางไกลหรือการเรียนอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนเนื้อหาได้ครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร (Office of the Basic Education Commission, 2021)

จากแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ประกาศโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว ส่งผลให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอน สถาบันการศึกษาต่างๆ ต่างพยายามพัฒนาบุคลากรสายผู้สอน และถ่ายทอดนวัตกรรมการเรียนการสอนรูปแบบใหม่สู่โรงเรียน เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่นได้จัดให้มีโครงการ KCU Smart Learning โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนในสาระวิชาพื้นฐาน ได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ และ

ส่งเสริมทักษะนวัตกรรมและการเรียนรู้ ทักษะด้านสื่อ สารสนเทศและเทคโนโลยี และทักษะด้านชีวิตและอาชีพ รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนการสอนของครู โดยส่งเสริมความรู้ความสามารถด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ พัฒนาความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอน (KKU Smart Learning, 2019) ซึ่งโครงการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนต่างๆ ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 สอดคล้องกับการที่โรงเรียนต่างๆ ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต่าง ๆ ในประเทศไทยได้พยายามปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว โดยโรงเรียนระดับต่างๆ ในประเทศไทย ได้มีการจัดการเรียนการสอนใน 3 รูปแบบ ได้แก่ ออนไลน์ (Online) โดยให้ผู้เรียนและผู้สอนมีการเรียนการสอนและปฏิสัมพันธ์ในห้องเรียนเสมือนจริงที่ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นหลัก ออนไลน์ (Onsite) ที่เน้นการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบเดิม แต่ลดปริมาณผู้เรียนในแต่ละชั้นเรียน และการจัดการเรียนการสอนแบบออนแฮนด์ (On hand) ที่ครูผู้สอนจะจัดส่งเนื้อหาบทเรียน หรือแบบฝึกหัดต่างๆ ส่งถึงมือผู้เรียนโดยอาจนัดหมายมารับบทเรียนที่โรงเรียนหรือจัดส่งถึงบ้าน ขึ้นอยู่กับนโยบายของแต่ละโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อลดการมีปฏิสัมพันธ์ทางกายภาพระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน หรือระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อผู้เรียนที่จำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพด้านดิจิทัล การรู้สารสนเทศและการรู้ดิจิทัลเพื่อให้สามารถศึกษาค้นคว้า ประสพการณ์เรียนรู้ด้วยตนเองในสภาพแวดล้อมที่ปรับเปลี่ยนไปได้ และสามารถเลือกใช้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของตนเอง ผู้สอนต้องเรียนรู้การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ และพัฒนาสื่อการสอนในรูปแบบดิจิทัลมากขึ้น

ห้องสมุดในฐานะที่เป็นแหล่งสนับสนุนการเรียนรู้ที่สำคัญในโรงเรียน เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้บริการให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เปลี่ยนแปลงไป จากการให้บริการแบบตั้งรับที่ห้องสมุดโรงเรียนมาเน้นเพิ่มการให้บริการในรูปแบบออนไลน์หรือการจัดส่งหนังสือถึงบ้านหรือชุมชนมากขึ้น ครูบรรณารักษ์จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพที่จำเป็นสำหรับการออกแบบบริการใหม่ให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัล เพื่อให้สามารถให้บริการห้องสมุดแบบสมาร์ตให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ในยุคเทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น และจัดบริการห้องสมุดที่จำเป็นให้กับผู้ใช้อย่างระมัดระวังภายใต้บริบทปกติใหม่ เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ด้วย (Umar & Nasrullah, 2021 ; Ameen, 2021) แต่ครูบรรณารักษ์ หรือครูที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นบรรณารักษ์ของไทย ส่วนใหญ่มักได้รับการมอบหมายให้มาปฏิบัติหน้าที่ดูแลห้องสมุดโดยขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน และต้องรับผิดชอบงานห้องสมุดเป็นงานรองนอกเหนือจากภาระงานสอนหลัก (Kwiecien, Chuenchom, Chitiyaphol, & Hoaihongthong, 2021) ทำให้ครูบรรณารักษ์ของไทยประสบปัญหาในด้านความรู้ความสามารถในการจัดบริการห้องสมุดรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดการเรียนการสอนแบบสมาร์ตและการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ได้

จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนในต่างประเทศได้รับมือกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ด้วยการจัดการบริการห้องสมุดโรงเรียนในรูปแบบแตกต่างกันไป เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศอินโดนีเซียจัดการบริการห้องสมุดโดยปฏิบัติตามมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ขององค์การอนามัยโลก (The World Health Organization, WHO) โดยห้องสมุดต่างๆ ได้ปรับช่วงเวลาสำหรับการเปิดให้บริการห้องสมุด การอนุญาตให้ผู้ใช้ห้องสมุดเข้าออกห้องสมุดได้จากประตูทางเข้าเดียวเท่านั้น การปรับปรุงระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพของผู้ใช้เพื่อเข้าใช้บริการของห้องสมุด เช่น การเว้นระยะห่างของผู้ใช้ การสวมหน้ากากอนามัย การจัดสถานที่ล้างมือ การเพิ่มพื้นที่ในการทำความสะอาดพื้นที่ต่างๆ ในห้องสมุด เพื่อความปลอดภัยของทั้งบรรณารักษ์และผู้ใช้ห้องสมุด โดยมุ่งเน้นที่ความต้องการของผู้ใช้เป็นสำคัญ (User's need) รวมถึงการปรับปรุงเพิ่มแหล่งข้อมูลและบริการดิจิทัล (Digital resources) เป็นต้น สำหรับการจัดการบริการของห้องสมุดในประเทศอินโดนีเซีย พบว่า ห้องสมุดหลายแห่งได้ให้บริการให้ยืมและรับคืน (Circulation services) แบบโทรศัพท์-ทูลู หรือส่งคืนหนังสือผ่านกล่องส่งหนังสือ (Dropbox) เพื่อลดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบรรณารักษ์กับผู้ใช้ เมื่อได้รับหนังสือแล้ว ห้องสมุดจะจัดเก็บแยกต่างหากเป็นเวลา 72 ชั่วโมงเพื่อทำความสะอาดเชื้อไวรัสก่อนนำเข้าสู่ระบบบริการต่อไป ซึ่งนับเป็นการจัดการบริการห้องสมุดแบบสมาร์ต ที่ลดการแพร่ระบาดของเชื้อโคโรนา-19 อีกทางหนึ่ง (Winata, Fadelina, & Basuki, 2021) โดย Grover & Gilbert (2020) ได้แนะนำว่าห้องสมุดโรงเรียนจำเป็นต้องปรับรูปแบบการดำเนินงานภายใต้สภาพแวดล้อมใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงวิธีการเข้าถึงข้อมูล เช่น หากนักเรียนไม่สามารถเข้ามาใช้บริการห้องสมุดโรงเรียนได้ อาจปรับเปลี่ยนรูปแบบบริการโดยการจัดส่งหนังสือถึงบ้าน หรือขยายจุดให้บริการห้องสมุดโรงเรียนลงไปในพื้นที่ต่างๆ ของชุมชน เพื่อให้นักเรียนหรือสมาชิกในครอบครัวสามารถมาใช้บริการได้ การพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศดิจิทัล หรือสื่อการเรียนการสอนดิจิทัลเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ การจัดทำคลิปวิดีโอสั้นๆ สำหรับการเล่าเรื่องจากหนังสือ หรือแนะนำหนังสือที่น่าสนใจ การสร้างบัญชีรายชื่อ (Account) หรือตัวตนของห้องสมุดในเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อใช้ติดต่อสื่อสารกับผู้เรียน หรือผู้สอนของโรงเรียน การจัดชั่วโมงห้องสมุดเสมือนแบบเปิด หรือกิจกรรมต่างๆ ที่น่าสนใจในโลกเสมือนจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้ามาแชตอินในห้องสมุด และโต้ตอบกับสมาชิกห้องสมุดคนอื่นในโลกเสมือนจริง เป็นต้น เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกผูกพัน และรับรู้ถึงการคงอยู่ของห้องสมุดโรงเรียน

จากสภาพปัญหาและแนวทางดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ความรู้ความสามารถบรรณารักษ์ในการจัดการบริการห้องสมุดโรงเรียนแบบสมาร์ต โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ความสามารถในการจัดการบริการห้องสมุดโรงเรียนแบบสมาร์ต โดยผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการวางแผนการจัดอบรมเพื่อพัฒนาสมรรถนะในด้านการจัดการบริการห้องสมุดโรงเรียนในยุคภาวะปกติใหม่ให้กับบรรณารักษ์ เพื่อการเป็นสื่อกลางในการนำสื่อการเรียนรู้อินเทอร์เน็ตไปสนับสนุนการเรียนการสอนแบบออนไลน์หรือออนแอนด์ ตลอดจนส่งเสริมทักษะการรู้ดิจิทัลให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนต่อไป และเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับผู้บริหารทั้งในระดับโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาห้องสมุดและ/

หรือแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนให้เป็นห้องสมุดที่มีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของผู้สอน และผู้เรียนในยุคปกติใหม่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เพื่อวิเคราะห์ความรู้ความสามารถของครูบรรณารักษ์สำหรับการจัดบริการห้องสมุดโรงเรียนในยุคการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

3. วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed method) โดยคณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กับครูบรรณารักษ์หรือผู้ที่ได้รับผิดชอบให้ดูแลห้องสมุดโรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 จังหวัดขอนแก่น ร่วมกับการสังเกตการให้บริการห้องสมุดโรงเรียน เกี่ยวกับสภาพความรับผิดชอบในการดูแลห้องสมุด และสมรรถนะเกี่ยวกับการจัดการห้องสมุด โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกของผู้ให้ข้อมูลหลักคือเป็นผู้ที่มีรายชื่ออยู่โครงการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนแบบสมาร์ทของเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 จังหวัดขอนแก่น ที่มีความพร้อมสำหรับการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนให้ทันสมัย ซึ่งผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยตนเองในระหว่างเดือนกันยายน-พฤศจิกายน 2563 จนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นี้ จึงยุติการสัมภาษณ์ ได้ครูบรรณารักษ์ผู้รับผิดชอบห้องสมุดโรงเรียนที่ถูกสัมภาษณ์ จำนวน 16 โรงเรียน จากนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามจากครูบรรณารักษ์หรือผู้ดูแลรับผิดชอบห้องสมุดของโรงเรียนต่างๆ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ ระหว่างเดือนเมษายน – สิงหาคม 2564 ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโควต้าจากครูบรรณารักษ์ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาตามภูมิภาคต่างๆ จำนวน 4 ภาค ตามภูมิภาคต่างๆ ภูมิภาคละ 100 ชุด จากนั้นสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการจับสลากจากบัญชีรายชื่อของโรงเรียนที่เผยแพร่ผ่านทางระบบสารสนเทศเพื่อบริหารการศึกษา (Education Management Information System : EMIS) ของกลุ่มสารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และจัดส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ ได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 323 ชุด คิดเป็นร้อยละ 80.75

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview guide) ที่มีข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพ บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและปัญหาในการให้บริการห้องสมุดโรงเรียน ตลอดจนความรู้ความสามารถในการจัดบริการห้องสมุดโรงเรียน และแบบสอบถาม ที่มีข้อคำถามเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน จำแนกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ความรู้ความสามารถด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ ความรู้ความสามารถด้านการจัดการคอลเลกชันในโรงเรียน ความรู้ความสามารถในการจัดการบริการของห้องสมุด ความรู้ความสามารถในการประสานความร่วมมือกับชุมชน และความรู้ความสามารถอื่นๆ สำหรับการจัดการห้องสมุดโรงเรียน โดยเป็นข้อคำถามเป็นมาตรวัด 3 ระดับ ซึ่งแบบสอบถามดังกล่าวได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยการวิเคราะห์หาค่าความสอดคล้องของแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านบรรณารักษศาสตร์ และ/หรือสารสนเทศศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน และตรวจสอบความเที่ยง โดยครูบรรณารักษ์ของห้องสมุดโรงเรียน ที่ไม่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เช่น โรงเรียนสาธิตฯ ที่สังกัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม หรือสังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 30 คน จากนั้น นำมาวิเคราะห์หาความเที่ยงของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาค ได้ค่าสัมประสิทธิ์ของครอนบาคที่ 0.865 ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามมีคุณภาพดี เหมาะสมสำหรับใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ ได้แก่ การวิเคราะห์ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยผู้วิจัยได้กำหนดช่วงคะแนนที่ใช้สำหรับการแปลค่าโดยคำนวณช่วงคะแนนพิสัย จากสูตรของบุญใจ ศรีสถิตยัณรากร (Srisatitnarakul, 2003) ดังนี้

$$\text{ช่วงคะแนน} = (\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}) / 3$$

$$\text{ช่วงคะแนน} = (3-1) / 3 = 0.67$$

ซึ่งสามารถแปลผลคะแนนความรู้ความสามารถของครูบรรณารักษ์ในการจัดการห้องสมุดโรงเรียนดังนี้

1.00 -1.66 หมายถึง น้อย

1.67-2.33 หมายถึง ปานกลาง

2.33-3.00 หมายถึง มาก

สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา

4. ผลการศึกษา

4.1. ข้อมูลส่วนบุคคลของครูบรรณารักษ์/ผู้ที่ดูแลห้องสมุดโรงเรียน

4.1.1. ข้อมูลจากการสำรวจ

จากการสำรวจสมรรถนะส่วนบุคคลของครูบรรณารักษ์ หรือผู้ดูแลห้องสมุดโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาทั่วประเทศไทย โดยใช้แบบสอบถาม ผลที่ได้จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นครูบรรณารักษ์/ผู้ที่ดูแลรับผิดชอบห้องสมุดโรงเรียน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 279 คน (ร้อยละ 86.38) ปฏิบัติงานในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวนมากที่สุดคือ 95 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 29.41 สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 235 คน หรือร้อยละ 72.76 โดยสาขาวิชาที่ครูบรรณารักษ์ หรือผู้ดูแลห้องสมุดสำเร็จการศึกษาจำนวนมากที่สุดคือ สาขาวิชาภาษาไทย จำนวน 80 คน หรือร้อยละ 24.76 โดยมีครูบรรณารักษ์ หรือผู้ดูแลห้องสมุดที่สำเร็จการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์ เพียง 64 คน (ร้อยละ 19.81) หรือคิดเป็น 1 ใน 5 ของผู้ตอบแบบสอบถาม

4.1.2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสำรวจที่ได้จากแบบสอบถาม พบว่า มีความสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ครูบรรณารักษ์หรือผู้ดูแลห้องสมุดโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 จังหวัดขอนแก่น จำนวน 16 โรงเรียน พบว่ามีเพียง 1 โรงเรียนเท่านั้นที่ครูบรรณารักษ์สำเร็จการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ ในขณะที่โรงเรียนอื่นสำเร็จการศึกษาในสาขาอื่น โดยสาขาวิชาที่สำเร็จการศึกษามีความหลากหลาย เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ หรือแนะแนวการศึกษา เห็นได้จากผลการสัมภาษณ์

ดังนี้ “ไม่ได้จบบรรณารักษะคะ ตัวเองจบภาษาไทย แต่มีอาจารย์ที่จบบรรณารักษะโดยตรงนะ แต่ได้รับมอบหมายให้ไปสอนวิชาเกษตร ให้ไปดูแลสวนเกษตรพอเพียง ท่านก็จะมีเวลามาช่วยดูแลหลังเลิกเรียน” หรือ “เป็นครูสอนภาษาไทยคะ แต่ห้องทำงานอยู่ติดกับห้องสมุด เลยได้รับมอบหมายให้ดูแลห้องสมุดด้วย” “หนูจบภาษาอังกฤษคะ แต่ได้รับมอบหมายจากผอ.ให้มาดูแลห้องสมุด” (บร5) “ที่โรงเรียนมีครูที่ดูแลห้องสมุด 2 คนคะ คนหนึ่งจบหลักสูตรและการสอน ส่วนอีกคนจบวิทยาศาสตร์”

เมื่อสอบถามถึงเหตุผลในการได้รับผิดชอบห้องสมุดโรงเรียน พบว่ามีเหตุผลหลักดังนี้

1) การได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 8 คน โดยผู้บริหารโรงเรียนจะมอบหมายให้ครูภาษาไทยเนื่องจากครูภาษาไทย จะมีหน้าที่รับผิดชอบทางด้านการส่งเสริมการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานห้องสมุด เห็นได้จากบทสัมภาษณ์ที่ว่า “ตัวเองจบภาษาไทยคะ ส่วนมากครูภาษาไทยจะได้ดูแลห้องสมุด เพราะโดยหน้าที่เราต้องส่งเสริมการอ่านอยู่แล้ว และเมื่อก่อนเคยไปอบรมห้องสมุดต้นแบบ ก็ได้อบรมอะไรบ้าง นิดๆ หน่อยๆ ถ้าอยากได้ความรู้เพิ่มเติมก็ไป search หาเพิ่มเติมตามอินเทอร์เน็ต ไม่ได้มีความรู้โดยตรง” (บร3) หรือ “โรงเรียนไม่มีครูบรรณารักษะ ตนเองเป็นครูภาษาไทย แต่ผอ.เห็นว่าตนเองมีความสามารถในการจัดมุมหนังสือให้มาอ่าน และตัวเองก็ชอบด้วย ทำได้ด้วย”(บร13) หรือการที่มีครูที่มาบรรจุใหม่หรือครูอัตราจ้างเป็นผู้ดูแลห้องสมุดโรงเรียน เนื่องจากครูบรรจุใหม่จะมีภาระงานประจำด้านอื่นค่อนข้างน้อยกว่าครูท่านอื่น เห็นได้จากผลการสัมภาษณ์ที่ว่า “ไม่มีวุฒิบรรณารักษศาสตร์คะ จบวิทยาศาสตร์มา แต่เข้ามาใหม่ พอมาปุ๊บท่านก็มอบหมายให้มาดูแลตรงนี้ เมื่อผู้บริหารมอบหมายก็ไม่อยากขัดอะไร ส่วนความรู้เรื่องห้องสมุดก็พอนิดหน่อย ตอนเรียนป.ตรี ก็ไม่ถึงกับว่ารู้สึกซึ่งอะไร”(บร1) เป็นต้น

2) จำนวนครูไม่เพียงพอ จึงต้องหมุนเวียนกันมาดูแลห้องสมุด มีจำนวน 3 คน เช่น “ตอนนี้มีครูเพียง 6 คน เด็ก 200 คน ซึ่งเปิดสอนตั้งแต่อนุบาลจนถึงป.6 เวลาเรียนแยก 2 ห้อง แล้วครูต้องวิ่งรอกสอน คนดูแลห้องสมุดก็ต้องวิ่งรอกกัน แต่เดี๋ยวจะมีครูมาบรรจุเพิ่มเติมก็น่าจะดีขึ้น” “โรงเรียนก็มีครูกันอยู่ 3 คนเนี่ยละคะ ก็หมุนเวียนกัน ไม่มีคนรับผิดชอบโดยตรง แต่จะเปิดห้องสมุดไว้ตลอด แล้วอาจจะตั้งเด็กมาช่วยกันดูแล” เนื่องจากอีก 1 คนสอบได้เป็นรองผอ. (บร16) “เด็ก 6 ห้องกับครู 6 คน ทำให้ไม่มีเวลา create งานอะไรเลย”(บร10)

3) การอาสาทำงานห้องสมุดด้วยตนเอง จำนวน 2 คน ซึ่งมีเหตุผลสนับสนุนที่แตกต่างกันไป เช่น การต้องการห้องทำงานที่เป็นสัดส่วน เห็นได้จากบทสัมภาษณ์ที่ว่า “ไม่ได้มีวุฒิใดๆ ที่เกี่ยวกับห้องสมุดเลยคะ หนูจบภาษาอังกฤษมาคะ พอดีหนูอยากอยู่ห้องสมุด เลยขอท่านผอ.มา ” (บร.5) หรือการที่มีภาระงานพิเศษที่จำเป็นต้องใช้พื้นที่ในการปฏิบัติ เห็นได้จากบทสัมภาษณ์ที่ว่า “ตนเองเป็นครูพิเศษ เป็นครูพี่เลี้ยงดูแลเด็กพิเศษ เราก็เลยเอามาดูแลที่ห้องสมุด และตนเองก็ชอบจัดชั้นหนังสือ ก็เลยได้ดูแลห้องสมุดด้วย” (บร13)

4) เหตุผลอื่นๆ จากการสัมภาษณ์พบว่า ครูบรรณารักษะหรือผู้ดูแลห้องสมุดจำนวน 3 คน ได้รับมอบหมายให้มาดูแลห้องสมุดเนื่องจากต้องดูแลหรือรับผิดชอบห้องเรียนที่อยู่ในห้องสมุดหรือใกล้เคียงกับห้องสมุด เห็นได้จากผลสัมภาษณ์ที่ว่า “ผอ.ให้มารับผิดชอบคะ คือตอนแรกเนี่ยเป็นคุณครูอีกท่านหนึ่ง ที่นี้

ห้องเรียนที่ตัวเองรับผิดชอบเนี่ยย้ายมาอยู่ใกล้ห้องสมุด ผอ.ท่านก็เลยย้ายให้หนูมารับผิดชอบงานห้องสมุดแทน” (บร10) หรือ “หนูเป็นลูกจ้าง ยังไม่ได้บรรจุ แล้วหนูจบวิทยาการคอมพิวเตอร์ แล้วได้มาสอนคอมพิวเตอร์ มันไม่มีห้องเรียนโดยตรง ต้องมาสอนที่ห้องสมุด เคื่อก็เลยมอบหมายให้หนูมาดูแลห้องสมุดไปด้วย” (บร1) หรือ “เนื่องจากช่วงนี้ห้องเรียนไม่พอ ต้องเอาห้องสมุดมาใช้เป็นห้องเรียน ป.2 ด้วย ทำให้เราต้องได้ดูแลห้องสมุดไปด้วย”(บร6) (โรงเรียนปิดปรับปรุงห้องเรียนบางส่วน)

4.2. การวิเคราะห์ความรู้ความสามารถของครูบรรณารักษ์ในการทำงานห้องสมุดโรงเรียน จากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถามจากครูบรรณารักษ์ทั่วประเทศ พบว่า สมรรถนะในภาพรวมที่ครูบรรณารักษ์ประเมินว่าตนเองมีความรู้ความสามารถในการทำงานห้องสมุดในระดับปานกลางทุกรายการ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย คือ ความรู้ความสามารถในการจัดบริการห้องสมุด (\bar{X} = 2.24) รองลงมาคือ ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ (\bar{X} = 2.03) ความรู้ความสามารถในการจัดคอลเลกชัน (\bar{X} = 2.01) และความรู้ความสามารถในการประสานความร่วมมือกับชุมชน (\bar{X} = 1.99) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านย่อย ปรากฏผลดังนี้

4.2.1. ข้อมูลจากการสำรวจ

1) ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการห้องสมุด พบว่า ครูบรรณารักษ์ประเมินว่าตนเองมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการห้องสมุดในระดับปานกลาง โดยความรู้ความสามารถในการจัดเตรียมสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนในรูปแบบต่างๆ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{X} = 2.23) ใกล้เคียงกับความรู้ความสามารถในการจัดห้องสมุดหรือแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน (\bar{X} = 2.22)

2) ความรู้ความสามารถในด้านการจัดการคอลเลกชันห้องสมุดโรงเรียน พบว่า ครูบรรณารักษ์ประเมินว่าตนเองมีความรู้ความสามารถในการจัดการคอลเลกชันห้องสมุดในระดับปานกลาง ความรู้ความสามารถทางด้านการจัดหมวดหมู่หนังสือสำหรับห้องสมุดโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{X} = 2.13) รองลงมาคือความรู้ความสามารถทางด้านการจัดหาหนังสือเพื่อนำมาให้บริการในห้องสมุดโรงเรียน (\bar{X} = 2.12) และความรู้ความสามารถในการพัฒนาคอลเลกชันดิจิทัลสำหรับห้องสมุดโรงเรียน เป็นความรู้ความสามารถที่ครูบรรณารักษ์ประเมินว่าตนเองมีความรู้ความสามารถน้อยที่สุด (\bar{X} = 1.83)

3) ความรู้ความสามารถในด้านการจัดบริการของห้องสมุดโรงเรียน พบว่าครูบรรณารักษ์ประเมินว่าตนเองมีความรู้ความสามารถในด้านการจัดบริการห้องสมุดโรงเรียนในระดับปานกลาง โดยความรู้ความสามารถในด้านการบูรณาการห้องสมุดกับการเรียนการสอนในชั้นเรียนและความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ห้องสมุดได้ (\bar{X} = 2.28) มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกับความรู้ความสามารถทางด้านการสื่อสารระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคล (\bar{X} = 2.26) ในขณะที่ความรู้ความสามารถในการสอนการรู้สารสนเทศให้กับนักเรียน (\bar{X} = 2.20) เป็นความรู้ที่ครูบรรณารักษ์ประเมินว่าตนเองมีความรู้ความสามารถน้อยที่สุด

4) **ความรู้ความสามารถในด้านการประสานความร่วมมือกับชุมชน** พบว่า ครูบรรณารักษ์ประเมินว่าตนเองมีความรู้ความสามารถในการประสานความร่วมมือกับชุมชนในระดับปานกลาง โดยความรู้ความสามารถในการร่วมมือกับชุมชนในการจัดการห้องสมุดหรือแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในโรงเรียน และชุมชนเป็นความรู้ความสามารถที่ครูบรรณารักษ์ประเมินว่าตนเองมีความสามารถมากที่สุด ($\bar{X} = 2.04$) ใกล้เคียงกับความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำหรือประสานงานกับชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ($\bar{X} = 2.02$)

5) **ความรู้ความสามารถด้านอื่นๆ** ที่ใช้ประกอบการจัดบริการห้องสมุดโรงเรียนนั้น พบว่า ครูบรรณารักษ์ประเมินว่าตนเองมีความรู้ความสามารถในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยคือ ด้านการสื่อสารทั้งกับเพื่อนร่วมงาน นักเรียนและกับชุมชน ($\bar{X} = 2.23$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือความรู้และทักษะด้านการประสานงาน ($\bar{X} = 2.16$) การบริหารโครงการ ($\bar{X} = 2.13$) การทำงานร่วมกับชุมชน ($\bar{X} = 2.07$) เทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X} = 2.06$) การผลิตสื่อสารสนเทศ ($\bar{X} = 1.93$) และความรู้ความสามารถด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.88$)

ตารางที่ 1 แสดงความรู้ความสามารถของครูบรรณารักษ์ต่อการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน

ความรู้ความสามารถ	\bar{X}	S.D.	แปลความ
1.1 ความรู้ความสามารถในด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้	2.03	.408	ปานกลาง
1) ความรู้ความสามารถทางด้านการจัดแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน	2.22	.523	ปานกลาง
2) ความรู้ความสามารถในการจัดเตรียมสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนในรูปแบบต่างๆ	2.23	.536	ปานกลาง
3) ความรู้ความสามารถในการจัดการแหล่งการเรียนรู้บนอินเทอร์เน็ตที่สอดคล้องกับการเรียนการสอนรายวิชาต่างๆ ในโรงเรียนได้	2.02	.595	ปานกลาง
4) ความรู้ความสามารถทางด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ดิจิทัล	1.85	.613	ปานกลาง
5) ความรู้ความสามารถทางด้านการเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์ชาวบ้านด้านต่างๆ มาให้ความรู้กับนักเรียน	1.86	.611	ปานกลาง
1.2 ความรู้ความสามารถการจัดการคอลเลกชันในโรงเรียน	2.01	.457	ปานกลาง
1) ความรู้ความสามารถทางด้านการจัดหาหนังสือเพื่อนำมาให้บริการในห้องสมุดโรงเรียน	2.12	.599	ปานกลาง
2) ความรู้ความสามารถทางด้านการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศเพื่อให้บริการในห้องสมุดโรงเรียน	2.09	.539	ปานกลาง
3) ความรู้ความสามารถในการพัฒนาคอลเลกชันดิจิทัลสำหรับห้องสมุดโรงเรียน	1.83	.584	ปานกลาง
4) ความรู้ความสามารถในการผลิตสื่อสารสนเทศสำหรับห้องสมุดโรงเรียน	1.92	.600	ปานกลาง
5) ความรู้ความสามารถทางด้านการจัดหมวดหมู่หนังสือสำหรับห้องสมุดโรงเรียน	2.13	.634	ปานกลาง

ความรู้ความสามารถ	\bar{X}	S.D.	แปลความ
1.3 ความรู้ความสามารถในการจัดบริการของห้องสมุด	2.24	.450	ปานกลาง
1) ความรู้ความสามารถในการบูรณาการห้องสมุดกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน	2.28	.567	ปานกลาง
2) ความรู้ความสามารถในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูผู้สอนได้	2.23	.545	ปานกลาง
3) ความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ห้องสมุดได้	2.28	.565	ปานกลาง
4) ความรู้ความสามารถในการสอนการรู้สารสนเทศได้	2.20	.586	ปานกลาง
5) ความรู้ความสามารถทางการสื่อสารระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคล	2.26	.601	ปานกลาง
1.4 ความรู้ความสามารถในการประสานความร่วมมือกับชุมชน	1.99	.548	ปานกลาง
1) ความรู้ความสามารถในการเป็นผู้นำหรือประสานงานกับชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน	2.02	.640	ปานกลาง
2) ความสามารถในการร่วมมือกับชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน	2.04	.624	ปานกลาง
3) ความสามารถในการร่วมมือกับชุมชนในการจัดการแหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับสมาชิกในชุมชน	1.97	.637	ปานกลาง
4) ความรู้ความสามารถในการให้คำแนะนำ ปรึกษา ชุมชนเกี่ยวกับสารสนเทศและความรู้ในเรื่องต่างๆ ได้	2.01	.633	ปานกลาง
5) ความรู้ความสามารถในการพัฒนาเอกสาร ตำรา หรือนวัตกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัด	1.94	.637	ปานกลาง
1.5 ความรู้ความสามารถด้านอื่นๆ ที่ใช้ประกอบการจัดบริการห้องสมุดโรงเรียน			
1) เทคโนโลยีสารสนเทศ	2.06	.613	ปานกลาง
2) การบริหารโครงการ	2.13	.609	ปานกลาง
3) การสื่อสาร	2.23	.598	ปานกลาง
4) การผลิตสื่อสารสนเทศ	1.93	.644	ปานกลาง
5) การวิจัยและพัฒนาความรู้	1.88	.587	ปานกลาง
6) การทำงานร่วมกับชุมชน	2.07	.630	ปานกลาง
7) ทักษะการประสานงาน	2.16	.592	ปานกลาง

4.2.2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

เมื่อนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณมาเปรียบเทียบกับ การสัมภาษณ์ครูบรรณารักษ์ พบว่า มีข้อมูลสอดคล้องกัน โดยผลจากการสัมภาษณ์พบว่า มีเพียงครูบรรณารักษ์เพียง 1 คนที่สำเร็จ การศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์ ในขณะที่ครูบรรณารักษ์ที่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ ส่วนใหญ่เคยมีประสบการณ์การฝึกอบรมการจัดการห้องสมุด หรือการบริการห้องสมุด เพื่อให้สามารถ ดำเนินงานห้องสมุดได้ ประกอบกับความสะดวก และง่ายต่อการใช้งานของสืบค้นหาความรู้ผ่านทาง

อินเทอร์เน็ต ทำให้มีความมั่นใจในการจัดบริการห้องสมุด โดยเฉพาะบริการส่งเสริมการอ่านถึงแม้ว่าจะไม่มีคุณวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์ก็ตาม เห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของครูบรรณารักษ์ เช่น “เคยไปอบรมห้องสมุดนะ และเมื่อก่อนอยู่ห้องสมุดโรงเรียนชุมชนบ้านฝาง ก็เลยมีความรู้ในด้านห้องสมุดบ้าง แล้วก็หาข้อมูลจากทางอินเทอร์เน็ตเพิ่มเติมบ้าง โดยเฉพาะกิจกรรมส่งเสริมการอ่านว่าต้องทำยังไง” (บร3) หรือบทสัมภาษณ์ที่ว่า “เคยไปอบรมมา ก็ได้พาเด็กไปอบรมยุวบรรณารักษ์ด้วย แล้ว พวกเด็ก ๆ ที่ยุวบรรณารักษ์ ก็มาอ่านหนังสือให้น้องฟัง ตอนเที่ยงเค้าก็มาทำของเค้าเอง ครูก็ดูอยู่ห่างๆ”(บร7)

สำหรับรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ครูบรรณารักษ์ส่วนมากจัดให้นักเรียน ได้แก่ การเล่านิทาน ร่วมกับการจัดมุมหนังสือ หรือตะกร้าหนังสือเพื่อให้บริการตามจุดต่างๆ ของโรงเรียน โดยลักษณะของการเล่านิทาน จะมีทั้งรูปแบบที่ครูบรรณารักษ์เล่าเอง ครูประจำวิชาต่างๆ นำหนังสือของห้องสมุดไปเล่านิทานให้เด็กในห้องฟัง หรือการจัดให้มีนักเรียนช่วยงานห้องสมุด หรือที่เรียกว่ายุวบรรณารักษ์มาช่วยจัดกิจกรรมการเล่านิทาน เห็นได้จากผลสัมภาษณ์ที่ว่า “มีเล่านิทาน เด็กจะชอบหนังสือภาพ หรือหนังสือนิทานที่อ่านไม่เกิน 3-4 วันจบ”(บร6) “แต่ก่อนจะมีบริการเล่านิทาน โดยให้ยุวบรรณารักษ์ช่วยเล่านิทานให้น้องฟัง เนื่องจากครูต้องทำงานประจำ โดยเฉพาะเด็กอนุบาลจะเข้ามาฟังที่เล่านิทานให้ฟังบ่อยมาก” (บร5) หรือ “มีบริการเล่านิทาน ครูเค้าจะมายืมหนังสือแล้วไปเล่านิทานให้เด็กเล็กฟังที่ห้องเรียน” (บร3) “ปกติจะมีกิจกรรมให้เอาหนังสือใส่ตะกร้าไปอ่านตามร่มไม้ หรือตามห้องเรียน หรือเปิดวิดีโอนิทานให้เด็กดู แต่พอทำกิจกรรมสักพักหนึ่ง ครูก็ไม่ค่อยว่าง มันหลายอย่างคะ ถ้าปล่อยเข้ามาปั๊บ ห้องก็จะละ หนังสือก็จะหาย” (บร7)

นอกจากนี้ กิจกรรมการจดบันทึกการอ่านหรือจัดชั่วโมงการใช้ห้องสมุดเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่พบว่าครูบรรณารักษ์ได้จัดให้บริการแก่เด็กนักเรียนเพื่อส่งเสริมการอ่านและการใช้ห้องสมุด เพื่อให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน โดยห้องสมุดโรงเรียนจะกำหนดให้มีชั่วโมงการใช้ห้องสมุด ให้เด็กนักเรียนเข้ามาใช้บริการของห้องสมุดโรงเรียน โดยเฉลี่ยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ได้บางโรงเรียนจะได้รับความร่วมมือจากครูผู้สอนท่านอื่นๆ ในการนำเด็กเข้ามาใช้บริการของห้องสมุดด้วยเช่นกัน เห็นได้จากผลสัมภาษณ์ เช่น “มีวิชาห้องสมุดคะ สำหรับป.1-ป.3 สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง ให้เข้ามาใช้ห้องสมุดให้อ่านหนังสือ แล้วสรุปว่าอ่านเรื่องอะไร ใครเป็นคนแต่ง ในขณะที่ป.4-6 มีวิชาเรียนเพิ่มเติมค่อนข้างเยอะ เลยไม่ได้ให้เรียนห้องสมุด อีกร้อยอย่างเวลาของเด็กก็ไม่ได้ด้วย” (บร7) หรือการจัดชั่วโมงการอ่านหรือชั่วโมงการใช้ห้องสมุด เช่น “จะให้เด็กเข้าไปใช้ในห้องสมุด แต่ยังไม่ให้ยืม ก็ให้เค้าเข้ามาใช้ตอนช่วงชั่วโมงว่าง ห้องสมุดก็จะจัดสรร จัดเวรให้ว่าห้องใคร ชั่วโมงไหนได้เข้าใช้ห้องสมุด คุละทุกชั้นไป แล้วก็มีเป็นรายวิชาบ้างที่คุณครูพาไป ถ้าในเวลาเรียน ครูก็ค่อนข้างที่จะอยู่ในห้องเรียน ยังไม่มีคุณครูบรรณารักษ์ที่จะประจำห้องเพื่อคอยให้บริการ”(บร10)

สำหรับการบริหารงานห้องสมุด และการจัดการคอลเลกชันของห้องสมุดโรงเรียน พบว่าครูบรรณารักษ์ขาดความสมรรถนะในด้านการจัดหมวดหมู่และทำรายการทรัพยากรห้องสมุด เห็นได้จากผลสัมภาษณ์ที่ว่า “ยังไม่ได้จัดหนังสือตามหมวดหมู่ จัดตามความสะดวกต่อใช้งานก่อน”(บร2) หรือ “การจัดห้องสมุดยังไม่ได้จัดตามหมวดตามชั้น ยังไม่ได้เรียงตามหมวดหมู่ เพราะหนูเอาเด็กมาเรียนที่นี่ด้วย (ห้องสมุด)

ก็เลยต้องจัดไปตามสภาพก่อน เท่าที่ได้ก็ช่วยเราได้” (บรรทัดที่ 6) หรือผลสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “ในส่วนของห้องสมุดของเราก่อนหน้านี้แทบจะไม่ได้ดูแล ก็มีนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นมาทำโครงการออกมา มาช่วยปรับปรุงห้องสมุด จากนั้นมาเราก็เริ่มต้นมาดูแลห้องสมุด แต่ก็ยังไม่มีครู พอมีครูเพิ่มมากขึ้น มีหนังสือเข้ามาบ้าง ก่อนหน้านี้ก็ไม่มีหนังสือ หรือมีหนังสืออะไรเราก็เอามาใส่ในห้องสมุด โดยไม่ได้ดูว่าเป็นหนังสืออะไร บางทีก็เป็นหนังสือสำหรับมัธยม หรือมหาวิทยาลัยอะไรยังงี้ ชาวบ้านลูกเค้าเรียนจบก็เอามาให้ห้องสมุดโรงเรียน จะเอาไปขายก็รู้สึกว่ามันยังดีอยู่” (บรรทัดที่ 11)

นอกจากนี้ การพัฒนาระบบงานห้องสมุด เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการจัดบริการห้องสมุดแบบสมาร์ต โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบการให้ยืมและรับคืนหนังสือ หรือการจัดบริการในรูปแบบที่เป็นออนไลน์ เป็นอีกหนึ่งสมรรถนะที่ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนระบุว่าขาดความรู้ความสามารถในการจัดการ เห็นได้จากผลสัมภาษณ์ที่ระบุว่า “เรื่องการดูแล จัดการระบบยืมคืน ยังขาดความรู้ อยู่ ระบบการค้นก็ยังไม่โอเค เนื่องจากคุณครูมีภาระงานมาก” (บรรทัดที่ 4) หรือ “ในส่วนของยืมหนังสือ หนุยังไม่ได้ทำเป็นระบบ ไม่ว่าจะในโน้ตบุ๊ก ในอะไรของเรา ยังไม่เรียบร้อยค่ะ หนุก็บันทึกลงในสมุด แล้วก็โทรศัพท์หนุเอง ถ่ายรูปไว้เลยคะ (หัวเราะ) บางครั้งเค้ามาเยอะ หนุก็ทำไม่ทัน หนุก็ถืออะ ถือเลย ถือเลย เตี่ยวครูถ่ายรูปไว้เลยแล้วกันว่าใครเป็นคนเอาไป ยังไงก็ได้ให้เค้าได้อ่านหนังสือออกไป ให้เค้าได้มาใช้งานเรา คิดแบบนี้คะ” (บรรทัดที่ 5)

นอกจากนี้ จากผลการสัมภาษณ์ ยังพบว่าครูบรรณารักษ์ได้พยายามร่วมมือกับครูท่านอื่นๆ ในโรงเรียนในการบูรณาการการเรียนการสอนกับส่งเสริมการอ่านหรือการใช้ห้องสมุด เห็นได้จากบทสัมภาษณ์ที่ว่า “หนุกับคุณครูภาษาไทยกำลังร่วมกันอยู่ว่า เราอาจจะถามน้องที่สอนภาษาไทยว่าอยากใช้หนังสือมั๊ย กำลังสืบค้นเรื่องอะไร อาจจะยกตะกร้าไปก็ได้ ไปไว้ที่ห้องเรียน ให้เค้าใช้ในการเรียนวิชาของเค้า” (บรรทัดที่ 7) หรือ “อาจารย์คนอื่นเค้าจะพาเด็กเข้ามาค้นคว้านงาน สืบค้นงานในรายวิชาที่ตนเองสอน แต่ถ้าเป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ก็จะมีสมุดบันทึกต่างหาก โดยอาจารย์ประจำชั้นจะเป็นคนตรวจบันทึกเอง” (บรรทัดที่ 3)

สำหรับความร่วมมือกับชุมชน พบว่าครูบรรณารักษ์มีความร่วมมือกับชุมชนในการจัดบริการห้องสมุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโควิด-19 ห้องสมุดโรงเรียนได้เปิดให้บริการกับนักเรียนและศิษย์เก่าที่ไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นในเขตจังหวัด ที่โรงเรียนต้องปิดการสอนเนื่องจากการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 แต่นักเรียนหรือศิษย์เก่าต้องการสืบค้นข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการทำรายงานในรายวิชาต่างๆ แต่ไม่สามารถเข้าใช้ห้องสมุดของโรงเรียนใหม่ หรือห้องสมุดขนาดใหญ่ที่อื่นได้ จึงเป็นข้อดีที่ห้องสมุดโรงเรียนเป็นห้องสมุดขนาดเล็ก จำนวนผู้ใช้แต่ละครั้งมีจำนวนไม่มากนักจึงสามารถเปิดให้บริการกับชุมชนได้ เห็นได้จากผลการสัมภาษณ์ที่ว่า “ห้องสมุดเปิดตลอดนะคะ open ตลอด เด็กก็เข้ามาเล่น ชุมชนก็เข้ามามีส่วนร่วม มีจัดผ้าป่ามาให้ห้องสมุด หรือมีศิษย์เก่าก็เข้ามา เขาไปเรียนต่อในเมือง ก็มาขอสืบค้นข้อมูลต่างๆ เนื่องจากห้องสมุดอยู่ตรงกลางหมู่บ้านเลย โรงเรียนไม่เจียบเหงาเลย” (บรรทัดที่ 5)

สำหรับการจัดบริการห้องสมุดโรงเรียนในรูปแบบออนไลน์นั้น ถึงแม้ว่าครูส่วนใหญ่จะมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ หรือการใช้บริการต่างๆ ของอินเทอร์เน็ต และโรงเรียนเองก็มีความพร้อม

ในด้านการให้บริการการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตในลักษณะที่เป็น WIFI เห็นได้จากผลสัมภาษณ์ที่ว่า “อาจารย์ทุกคนใช้ smart phone ได้ โดยเฉพาะช่วงโควิด อาจารย์ทุกคนต้องส่งงานและสอนออนไลน์”(บร8) “บุคลากรของโรงเรียนส่วนใหญ่ก็เป็นคนรุ่นใหม่ ในเรื่องของไอทีก็พอได้ จึงคิดว่ามีความพร้อมในการพัฒนา แต่ในทิศทางการพัฒนาอาจจะยังไม่ชัดเจน” (บร4) “จริงๆ ห้องสมุดก็มีโน้ตบุ๊กให้เด็กใช้ด้วย แต่ใช้เฉพาะสืบค้นข้อมูลในห้องสมุด พอตอนเย็นเราก็กลับบ้านด้วย ที่นี้จริงๆ แล้ว ทางโรงเรียนก็มอบพีซีให้ 2 เครื่อง แต่ด้วยความที่เราปรับปรุงห้องสมุด ทำให้ยังไม่มีปลั๊ก ที่จะมาต่อ ก็เลยยังไม่เอาคอมฯ ตัวใหม่ลงมา ส่วนเน็ตก็มีไวไฟกระจายสัญญาณมา” (บร5) หรือ “ในส่วนของห้องสมุดที่เป็น ICT บุคลากรของเราก็ค่อนข้างมีความพร้อมเมื่อเทียบกับหลายๆ โรงเรียน คุณครูของเราก็อยู่ในเกณฑ์ และมีพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่อง ICT ที่สามารถที่จะดำเนินโครงการได้ ก่อนหน้านั้นเราก็เป็นห่วงว่า ในส่วนของเรื่องนี้จะต้องมีเรื่องคอมพิวเตอร์เข้ามาเกี่ยวข้อง พอดีที่เราได้ห้องคอมพิวเตอร์ใหม่ 10-11 เครื่อง ก็คิดว่าอยากให้ตรงนี้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับเด็กไปพัฒนาเรื่องการค้นคว้าในรูปแบบออนไลน์ได้” (บร11)

อย่างไรก็ตาม ผลการสัมภาษณ์พบว่าสมรรถนะทางเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการห้องสมุดของครูบรรณารักษ์ และความพร้อมในด้านตัวนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นทักษะการรู้สารสนเทศและดิจิทัล ตลอดจนความพร้อมด้านอุปกรณ์ในการเข้าถึงสารสนเทศหรือบริการออนไลน์ของตัวนักเรียน ยังเป็นอุปสรรคในการพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนเพื่อให้บริการห้องสมุดแบบสมาร์ต เห็นได้จากผลสัมภาษณ์ที่ว่า “ครูยังทำเพจของห้องสมุดไม่ค่อยเป็น พวกไอทีต่างๆ ไม่ค่อยคล่อง”(บร14) “สำหรับการใช้โทรศัพท์มือถือ ครูก็ไม่อยากให้เด็กใช้เท่าไร เพราะเด็กยังไม่ความสามารถในการตัดสินใจว่าจะอะไรเหมาะสมอะไรควร บางทีเห็นมีคลิปว่า นักเรียนโรงเรียนนี้ดีกัน พอคุณครูเข้าไปดูมันเป็นคลิปที่เด็กเล่นกัน ซึ่งคุณครูต้องคอยไปตามลบคลิปต่างๆ” (บร4) “ถ้ามองในมุมว่าเราสามารถกำกับให้เขาใช้ประโยชน์ได้ ก็โอเค ก็เอามา แต่ถามว่ามันจะได้ทุกคนมั้ย เราก็ต้องยอมรับว่าเด็กทุกวันนี้ น่าจะเกินครึ่งที่ค่อนข้างที่จะมีปัญหา มีฐานะยากจน ไม่มีพ่อ ไม่มีแม่ พ่อแม่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน อะไรอย่างนี้ คนที่มีฐานะดีหน่อยก็อาจจะซื้อให้ได้ เลยคิดว่าสื่อการสอนออนไลน์ต่างๆ ควรจะมาลงที่ส่วนกลาง มาไว้ที่ห้องสมุด ได้ใช้พร้อมกัน คนที่ไม่มีเหมือนเพื่อน ก็จะกลายเป็นว่าไปกวนผู้ปกครอง เพื่ออยากให้ตัวเองมีเหมือนเพื่อน” (บร11)

5. อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า ครูบรรณารักษ์ที่ดูแลรับผิดชอบห้องสมุดโรงเรียนของไทย โดยพบในอัตราส่วน 4 ใน 5 นั้นไม่ได้สำเร็จการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับมอบหมายให้มาดูแลรับผิดชอบโดยพิจารณาจากความเหมาะสมของภาระงานที่รับผิดชอบ อายุงาน โดยมีส่วนน้อยที่เกิดจากการอาสาเข้ามาทำงานในห้องสมุดเนื่องจากความชอบเกี่ยวกับห้องสมุดของครูบรรณารักษ์ ประกอบกับการที่ครูโรงเรียนระดับประถมศึกษา มีภาระงานสอน และภาระงานอื่นๆ จำนวนมาก และต้องดูแลรับผิดชอบงานห้องสมุดเป็นงานรอง (Kwiecien, Chuenchom, Chitiyaphol, & Hoaihongthong, 2021) ทำให้ครูบรรณารักษ์ไม่สามารถดูแลและให้บริการห้องสมุดโรงเรียนได้อย่างเต็มที่ ทั้งๆ ที่ห้องสมุดโรงเรียนคือแหล่ง

สนับสนุนการเรียนการสอนของโรงเรียน และเป็นแหล่งพัฒนานิสัยรักการอ่าน และทักษะการรู้สารสนเทศและดิจิทัลสำหรับเด็กให้เกิดอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Wickramanayake (2015) ที่พบว่า ผู้ดูแลห้องสมุดโรงเรียนส่วนใหญ่ของประเทศศรีลังกาไม่ได้สำเร็จการศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์ อีกทั้งยังประสบปัญหาทางด้านอาคารห้องสมุดที่เหมาะสม งบประมาณการดำเนินการ และการขาดทรัพยากรห้องสมุดที่เหมาะสมสำหรับนักเรียน ตลอดจนไม่มีตารางเวลาการให้บริการห้องสมุดที่เป็นทางการ เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Tabassum, Batool, Ameen, & Hassan. (2018) สภาพการจัดบริการ และการจัดการห้องสมุดโรงเรียนของห้องสมุดโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในประเทศปากีสถาน ที่พบว่า สภาพการให้บริการของห้องสมุดโรงเรียนของประเทศปากีสถานประสบปัญหาทั้งทางด้านการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางบรรณารักษศาสตร์ การขาดงบประมาณในการจัดหาทรัพยากรห้องสมุด อาคารสถานที่ และโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เหมาะสมของห้องสมุด และเมื่อเปรียบเทียบกับห้องสมุดโรงเรียนของประเทศต่างๆ ในแถบเอเชียที่พบว่าห้องสมุดโรงเรียนของไทยและประเทศเกาหลีใต้ มีผลการดำเนินงานโดดเด่น สูงกว่าห้องสมุดโรงเรียนของประเทศอื่น ซึ่งเป็นปัญหาที่พบในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาของ Lo, Chen, Dukic, Youn, Hirakue, Nakahima, & Yang (2014) ที่ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของครูบรรณารักษ์ของฮ่องกง เชียงไฮ้ เกาหลีใต้ ไทยเป และญี่ปุ่น พบว่า ห้องสมุดโรงเรียนของไทยและประเทศเกาหลีใต้ มีการดำเนินงานที่โดดเด่น ครูบรรณารักษ์มีภาระงานที่เหมาะสม และได้รับผิดชอบส่งเสริมทักษะการรู้สารสนเทศให้แก่นักเรียน นอกจากนี้ ครูบรรณารักษ์ยังมีส่วนร่วมในการสนับสนุนในด้านจัดเตรียมข้อมูลสารสนเทศเพื่อประกอบการเรียนการสอนให้กับครูผู้สอนในรายวิชาอื่นๆ ด้วย

นอกจากนี้ จากผลการศึกษา พบว่า ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้นักเรียนหลายคนต้องเรียนผ่านการเรียนทั้งแบบออนไลน์ ออนไซต์ และออนแฮนด์ ซึ่งนักเรียนจะต้องศึกษาค้นคว้าหาสารสนเทศและความรู้เพื่อประกอบการศึกษาในรายวิชา และผลการศึกษายังพบว่า นักเรียนจำนวนหนึ่งยังขาดทักษะการรู้สารสนเทศและดิจิทัล ดังนั้น นอกจากที่ครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนจะต้องทำหน้าที่ส่งเสริมการอ่านให้แก่นักเรียนแล้ว ครูบรรณารักษ์ จำเป็นที่จะต้องส่งเสริมหรือให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะการรู้สารสนเทศและดิจิทัลให้แก่นักเรียนเพิ่มเติมด้วย ถึงแม้ว่ามีแนวโน้มว่าจะมีการกำหนดให้โควิด-19 เป็นโรคประจำถิ่น และโรงเรียนจะเปิดการเรียนการสอนแบบปกติก็ตาม แต่สารสนเทศและความรู้ต่างๆ ได้ถูกเผยแพร่หรือปรับเปลี่ยนให้อยู่บนโลกอินเทอร์เน็ตจำนวนมาก และนักเรียนในปัจจุบันส่วนใหญ่ มีความสามารถในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้โดยสะดวก แต่นักเรียนยังขาดความรู้ความสามารถในการประเมินความน่าเชื่อถือสารสนเทศ หรือความสามารถในการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ Lo & Chiu (2015) ที่พบว่าห้องสมุดโรงเรียนไม่ถูกคาดหวังเป็นเพียงสถานที่ที่เงียบสงบ และให้นักเรียนเข้ามานั่งอ่านหนังสือหรือทำการบ้านเหมือนแต่ก่อน เพราะความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้ครูบรรณารักษ์ต้องมีความรู้ทางวิชาชีพที่หลากหลายเพิ่มขึ้น เพราะครูบรรณารักษ์ที่ดูแลห้องสมุดโรงเรียนได้ถูกคาดหวังให้รับผิดชอบมากกว่าการเป็นครูที่ดูแลการจัดดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน โดยครูบรรณารักษ์ต้องเป็น

ผู้ที่ช่วยพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศและการรู้ดิจิทัลให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ให้นักเรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนการเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยี และเครื่องมือต่างๆ ที่มีให้บริการบนอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ นักเรียนสามารถสืบค้นข้อมูลสารสนเทศที่เผยแพร่อย่างหลากหลายบนอินเทอร์เน็ต สามารถประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล และเลือกใช้สารสนเทศจากทรัพยากรสารสนเทศทั้งที่อยู่ในห้องสมุดและไม่ได้อยู่ในห้องสมุด นอกจากนี้ บรรณารักษ์ของโรงเรียนจึงถูกคาดหวังที่จะสามารถค้นหา และรวบรวมสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ มาให้บริการกับนักเรียน เพื่อสนับสนุนและเพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน และสร้างแรงจูงใจในการอ่านเพื่อสร้างนิสัยรักการอ่านต่อไป

เมื่อพิจารณาถึงการปรับเปลี่ยนห้องสมุดให้เป็นห้องสมุดแบบสมาร์ตให้พร้อมรับมือกับภาวะปกติใหม่อันสืบเนื่องมาจากภาวะการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด -19 พบว่าห้องสมุดโรงเรียนยังขาดความพร้อมเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารและการบริการห้องสมุดโรงเรียนในรูปแบบออนไลน์ อย่างไรก็ตาม พบความพยายามของครูบรรณารักษ์ในการจัดบริการห้องสมุดในยุคโควิด-19 ถึงแม้ว่าจะไม่สามารถให้บริการในลักษณะออนไลน์ได้ แต่ครูบรรณารักษ์ สามารถสามารถขยายขอบเขตการบริการห้องสมุดโรงเรียนโดยร่วมกับครูผู้สอนรายวิชาอื่น ๆ หรือสร้างความร่วมมือกับชุมชนมากขึ้น เพื่อนำส่งหนังสือถึงมือนักเรียน เช่น ในโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนแบบออนแฮนด์ เมื่อครูประจำชั้น หรือครูผู้สอนวิชาต่างๆ ต้องนำสื่อการเรียนรู้ต่างๆ ให้กับนักเรียน ครูบรรณารักษ์สามารถนำหนังสือนิทาน หรือหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับบทเรียนนั้นๆ แขนงไปด้วย เพื่อให้เด็กนักเรียนได้อ่านหนังสือประกอบ และฝึกทักษะการรู้สารสนเทศให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน อีกทั้งหนังสือก็ได้มีการใช้งานให้เกิดประโยชน์ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ Grover & Gilbert (2020) ที่แนะนำว่าห้องสมุดโรงเรียนต้องปรับรูปแบบการดำเนินงานภายใต้สภาพแวดล้อมใหม่ และทำงานร่วมชุมชนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปรับปรุงวิธีการเข้าถึงข้อมูลทั้งในรูปแบบกายภาพและรูปแบบออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกผูกพัน และรับรู้ถึงการคงอยู่ของห้องสมุดโรงเรียนต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

6.1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ผลที่ได้จากการศึกษา พบว่า ครูบรรณารักษ์มีความรู้ความสามารถในการจัดบริการห้องสมุดโรงเรียนในระดับปานกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะด้านการพัฒนาคอลเลกชันดิจิทัลสำหรับห้องสมุดโรงเรียน และด้านการจัดการแหล่งเรียนรู้ดิจิทัล ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับการจัดบริการห้องสมุดโรงเรียนแบบสมาร์ต เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบออนไลน์ หรือออนแฮนด์ ผู้เรียนจำเป็นต้องเข้าถึงความรู้ต่างๆ ภายใต้สภาพแวดล้อมดิจิทัล ดังนั้น ครูบรรณารักษ์จึงควรได้รับการพัฒนาทักษะดังกล่าว เพื่อให้สามารถจัดบริการห้องสมุดโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) จากผลการสัมภาษณ์พบว่า ครูบรรณารักษ์มีภาระงานค่อนข้างมาก นอกเหนือจากภาระงานห้องสมุด ทำให้ไม่สามารถจัดบริการห้องสมุดได้เต็มศักยภาพ แต่ห้องสมุดโรงเรียนจำนวนหนึ่งได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารที่มีจิตอาสาช่วยจัดการบริการห้องสมุดโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริการส่งเสริม

การอ่านในรูปแบบต่างๆ ดังนั้น การพัฒนาจึงควรฝึกอบรมบรรณารักษ์เกี่ยวกับบริการส่งเสริมการอ่านต่างๆ เพื่อให้บรรณารักษ์สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้อย่างมั่นใจ และสามารถแบ่งเบาภาระงานของครูบรรณารักษ์ได้

6.2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะความรู้ความสามารถของครูบรรณารักษ์ในการจัดบริการห้องสมุดแบบสมาร์ต ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไป อาจพิจารณาศึกษาถึงสมรรถนะในอนาคตของครูบรรณารักษ์ในการจัดบริการห้องสมุดสำหรับยุคปกติอนาคต หรือการคาดการณ์สมรรถนะสำหรับการจัดบริการห้องสมุดที่ตอบสนองการเรียนแบบสมาร์ตสำหรับอนาคต เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการออกแบบหลักสูตรทั้งที่เป็นหลักสูตรแบบปริญญา หรือหลักสูตรฝึกอบรม ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

7. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนทุนวิจัย ประจำปีงบประมาณเงินรายได้ พ.ศ.2564 คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง

- Ameen, K. (2021). Covid-19 Pandemic and role of libraries. *Library Management*, 42 (4-5), DOI: 10.1108/LM-01-2021-0008
- Grover, R. & Bilbert, S. (2020). **The new virtual reality: Surviving and thriving as a school librarian during a pandemic**. Retrieved 27 February 2022 from <https://knowledgequest.aasl.org/the-new-virtual-reality-surviving-and-thriving-as-a-school-librarian-during-a-pandemic/>
- KKU Smart Learning. (2019). **Smart learning academy**. Retrieved 30 December 2020 from <https://www.kkusmartlearning.com/main/index.php/2019-06-09-21-35-05/about-us>
- Kwiecien, K., Chuenchom, S., Chitiyaphol, J. & Hoaihongthong, S. (2021). **A Study of School Librarian's attributes at Primary school libraries in Thailand under the covid-19 pandemic**. Proceeding of the 4th I-Liss International Conference-IIC2021: Transition or transformation of Libraries due to Covid pandemic: Lessons to Learn. International Library and Information Science Society and SRM Institute of Science and Technology, Tamil Nadu, India.
- Lo, P., Chen, J.C.C., Dukic, Z., Youn, Y. Hirakue, Y., Nakahima, M., & Yang, G. (2014). The roles of the school librarians as information literacy specialists: a comparative study between Hong Kong, Shanghai, South Korea, Taipei and Japan. *New Library World*, 115, (7/8), 314-339.
- Lo. P. & Chiu, D.K.W. (2015). Enhanced and changing roles of school librarians under the digital age. *New Library World*, 116 (11/12), 696-710.
- Office of the Basic Education Commission. (2021). **The Ministry of Education has postponed the school start date from June 1 to June 14**. (In Thai). Retrieved 24 March, 2022, from <https://www.obec.go.th/archives/436838>.

- Tabassum, F., Batool, S.H., Ameen, K., & Hassan, M. (2018). Status of school libraries and developmental issues in Pakistan: a case study of public high schools. **Global Knowledge, Memory and Communication**, **68** (4/5), 377-391.
- Umar, T. & Nasrullah. (2021). School Librarians during the Covid-19. **Khizanah al-Hikmah Jurnal Ilmu Perpustakaan Informasi dan Kearsipan**, **9**(1), 68 DOI: 10.24252/v9i1a8
- Wickramanayake, L. (2015). Where to from here? Current status of school libraries in Sri Lanka: A Survey. **New Library World**, **117** (3/4), 214-228.